

ΙΩ. ΤΟΥΡΝΑΚΗ

I. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

- 1).— Έρευνα επί της φυσιολογικής εξέλιξης της Μεταναστεύσεως μέχρι τοῦ 1912.
 2).— Ἡ Μεταναστευσις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς πολεμικῆς περιόδου καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς διεθνoῦς διαταρᾶξεως τῶν ξένων συναλλαγμάτων.
 3).— Ἡ σημασία τῆς μεταναστεύσεως διὰ τὴν Ἑλλάδα. Κρίτικὴ τῆς μεταναστευτικῆς Νομοθεσίας καὶ τῆς μεταναστευτικῆς πολιτικῆς.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Ἡ μετανάστευσις συνεπῶς ἀπὸ ἀπόψεως καθαρᾶς πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὀργανώσεως τ.ἔ. οἰκονομικῆς μὴ ἐπιρραζομένης ἀπὸ οἰανδήποτε κοινωνικὴν ἢ ἐθνικὴν ἀρχὴν εἶνε τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἕνας ὀργανισμὸς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀντιπεξέλθῃ, ὅταν ἄλλα στοιχεῖα οἰκονομικῆς διεξόδου δὲν ὑφίστανται, χάριν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ αὐξανομένου ἀριθμοῦ τῶν μορίων ἐξ ὧν ἀποτελεῖται. Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι μία οἰαδήποτε συλλογικὴ συγκρότησις δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μόνον οἰκονομικὸν ἀλλὰ καὶ βιολογικὸν ἔτι δὲ καὶ κοινωνικὸν ὀργανισμὸν ἔπεται ὅτι τὸ ἀπὸ μιᾶς μόνον ἀπόψεως ὠφελίμως ἐνεργοῦν γεγονὸς δὲν σημαίνει ὅτι καὶ διὰ τὰς ἄλλας περιπτώσεις ὡς ὠφελίμων παρουσιάζεται κατὰ κανόνα μάλιστα γενικὸν αἶ τρεῖς αὐταὶ ἀρχαὶ ἢ κοινωνικὴ (κράτος), ἢ βιολογικὴ καὶ ἢ οἰκονομικὴ, ἀντιδρῶσι καὶ συγκρούονται πάντοτε μεταξὺ τῶν, ὥστε γενικῶς ὅ,τι διὰ τὴν μίαν πλεονέκτημα, διὰ τὴν ἄλλην ὡς μειονέκτημα παρουσιάζεται καὶ τἀνάπαλιν. Ἀπὸ ἀπόψεως συνεπῶς οὐχὶ διεθνoῦς, ἀλλὰ κοινωνικῆς ἢ ἐθνικῆς Οἰκονομίας ἐξεταζόμενον τὸ ζήτημα τῆς μεταναστεύσεως παρουσιάζει ἑλαττώματα, ὅχι μόνον ἀπὸ ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως (πολιτικῆς Οἰκονομίας) τοιαύτας, ἡδεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχει μία καὶ μόνη οἰκονομικὴ ὀργάνωσις παγκόσμιος, ἀλλὰ τόσαι ὅσαι καὶ περιφέρειαι ἐθνολογικῶς καθωρισμέναι τ. ἔ. τόσαι ὀργανώσεις ὅσοι καὶ ὀργανισμοὶ, ὧν ἕκαστος ἴδιον συμφέρον ἐπιδιώκει ἀντίθετον καὶ διαρκῶς συγκρουόμενον πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων.

Ἀπὸ ἀπόψεως συνεπῶς Ἑλληνικῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τὸ ζήτημα τῆς μεταναστεύσεως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παρουσιάσῃ πλεονεκτήματα ἐφ' ὅσον σημαίνει ἀφαίρεσιν δυνάμεων καὶ δὴ δυνάμεων παραγωγικῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ νεῦρα τοῦ κοινωνικοῦ μας ὀργανισμοῦ. Δέον συνεπῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταναστεύσεως νὰ κριθῶσι μονομερῶς ἀπὸ μιᾶς ἐκάστης ἀπόψεως ἤτοι 1) ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς οἰκονομίας 2) ἐθνολογικῆς καὶ 3) ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς.

Λογ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ

(Πολιτικὴ Οἰκονομία).

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ ἀπότομος καὶ ὑπὸ ὀξείαν μορφήν μεταναστευσις δύναται νὰ ἐπιφέρει κλονισμὸν ἰσχυρὸν τῆς στήλης τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου μιᾶς χώρας, δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ κρίσιν οἰκονομικᾶς. Καίτοι ὅμως ὑπὸ ὀξείαν

μορφήν ἐξερράγη ἐξακολουθεῖ δὲ ἔτι νὰ ὑφίσταται ἡ ἐλληνικὴ μετανάστευσις, ὅμως τὸ ἄμεσον τοῦτο ἀποτέλεσμα δὲν ἐγένετο οὐδόλως αἰσθητὸν. Καὶ ναὶ μὲν ἡ Ἑλλὰς δὲν κέκτηται ἕνα ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον, δι' οὗ θὰ ἴδύνατο μέγα μέρος τοῦ ἀπολυμένου κεφαλαίου νὰ καλύψῃ ἔναντι ὅμως τούτου ὁ Ἕλλην μετανάστης ἐδωσεν εἰς ἀντίκρουσμα δύο ἕτερα μέσα αἵτινα ἐξεμηδένισαν τελείως τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀποσπάσεως ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τοῦ μικροῦ κεφαλαίου ὅπερ μεθ' ἑαυτοῦ ἔλαβεν. Τὰ μέσα ταῦτα δι' ὧν ἐπεστράφη τὸ ἐθνικὸν χρήμα ὑπῆρξαν κυρίως δύο:

1ον) ἡ ἐθνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία καὶ 2ον) αἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν μεταναστῶν ὑπερβάλλον μεγάλα χρηματικὰ ἀποστολαί, αἵτινες ὅχι μόνον ἐκάλυψαν τὸ ποσὸν ὅπερ εἰς τὴν ξένην οἱ μετανάσται μετέφερον, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀπέτελλσαν μίαν σημαίνουσαν πρόσσοδον τῆς ἐθνικῆς μας Οἰκονομίας μέχρις ἐνὸς ὀρισμένου σημείου παγίας.

Ἡ προτίμησις αὕτη τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ναυτιλίαν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ἰσχυρᾶς ὑπερωκεανίου ἐλληνικῆς ἀτμοπλοίας, ἣτις πρότερον οὐδόλως ὑφίστατο καὶ ἣτις κατώρθωσεν ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι νὰ ἐκτοπίσῃ ἐντελῶς τὸν ξένον συναγωνισμὸν. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τῆς ἐμπορικῆς μας ναυτιλίας συνετέλεσεν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἡμίσεως τοῦλάχιστον τοῦ μεταναστευτικοῦ κεφαλαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν μετάπτωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπερωκεανίου ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς καθητικῆς εἰς ἐνεργητικὴν κατάστασιν.

Τὸ μεγαλεῖτερον καὶ σπουδαιότερον ὅμως ἐπανορθωτικὸν μέσον τῆς πλουτολογικῆς ἀπωλείας ὑπῆρξαν ὡς εἶπομεν αἱ χρηματικὰ ἀποστολαί. Τὸ διὰ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν ἐνιαυσίως εἰσαγόμενον ποσὸν (ἰδίᾳ διὰ τῆς ἐθνικῆς τραπεζικῆς) ὑπελογίσθη εἰς 39,000,000 δρ.

Ἐπὶ πλέον τὰ διὰ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν εἰσαχθέντα ἀνήλθον κατὰ τῷ 1911 εἰς 29,000,000 ὑπολογισθέντων ἐπὶ προσθέτως καὶ τῶν δι' ἐπιστολῆς ἢ ἐπιβάτου ἀποστελλομένων εἰς ἕτερα 10 ἑκατομμύρια, βλέπομεν ὅτι τὸ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἐργασίας ἐν τῇ ξένῃ εἰσερχόμενον ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 60, 000, 000, δρ. ἀποτελοῦν οὕτω τὸ σοβαρώτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου ἔσοδα ὡς παρατηροῦμεν ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος.

Οἶνος	Ἐλαιον	Καπνός	Μένταξα	Σταφίς
1900 4.700 ἔκ.	2.300 ἔκ.	4.100 ἔκ.	21.160 ἔκ.	32.500 ἔκ.
1910 14.700 *	17.400 *	12.000 *	24.400 *	40.500 *

Τὰ ποσὰ ταῦτα τὰ εἰσερχόμενα ἐκ τῆς μεταναστεύ-

σεως *ηδύνησαν σήμερα* καταπληκτικῶς, ἢ αὐξήσις δέ αὕτη ὀφείλεται βεβαίως κυρίως εἰς *φαινομενικούς* λόγους τ. ἔ. εἰς τὴν συναλλαγματικὴν διαφορὰν, ἐν τούτοις ὁμως ὀφείλεται καὶ εἰς *πραγματικούς* λόγους εἰς τὴν αὐξήσιν τ. ἔ. τοῦ *ἡμερομισθίου* ἐν Ἀμερικῇ *τὴν ἔντασιν τῆς ἐπιθυμίας* πρὸς ἀπόκτησιν περιουσίας καὶ τὴν *καλλιτέρευσιν τῶν ὄρων τῆς δράσεως* τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἑλλήνων, ὀφειλομένην ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐκμάθησιν τεχνικῶς ἀνωτέρων ἐπαγγελμάτων μᾶλλον προσοδοφόρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς συγκεντρώσεις κεφαλαίου ἐπιτρέποντος τὴν ἐξάσκησιν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων, ἰδίᾳ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐμπόρου. Ἐπὶ πλέον οὐσιώδης λόγος τῆς αὐξήσεως τῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων τὸν ὁποῖον ἰδιαίτερος παρατηρῶ εἶνε ἡ *ἀνάπτυξις τοῦ ΠΑΡΟΙΚΙΣΜΟΥ* χάρις εἰς τὸν ὁποῖον τὸ χρῆμα τὸ ὁποῖον ὁ Ἕλληνας μετανάστης διὰ τὰς χρεῖας αὐτοῦ καταναλίσκει δὲν πίπτει εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἐπιδημικῆς χώρας, ἀλλὰ κυκλοφορεῖ ἐντὸς αὐτῆς τῆς παροικίας ἔχουσης τὸν ἴδιον αὐτῆς λατρὸν, δικηγόρον, ἔμπορον, τραπεζίτην, βιοτέχνην καὶ βιομήχανον ἀκόμη, καὶ μὴ ἐκφεύγον αὐτῆς εἰμὴ δι' ὄλωσ' ἐξαιρετικὰς ἀνάγκας ἵνα κατευθυνθῇ εἰτα κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος πρὸς τὴν γενέτειραν.

Εἰς τὰ ποσὰ ταῦτα δέον νὰ προσθέσωμεν ἐν γένει καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἐπανακαμπτόνων μεταναστῶν *μεθ' ἑαυτῶν συμμεταφερομένας περιουσίας* μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς των κατατεθειμένας εἰς τὰς Ἀμερικανικὰς τραπεζάς.

ΛΕΙΟΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΕΙΝΕ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ ΤΑ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΑ ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΟΣΑ ΕΙΝΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΩΣ ΜΕΓΑΛΑ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν χωρῶν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως εἰσπραττόμενα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς δύο γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι σπουδαῖα πλεονεκτήματα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτήρος, ἤτοι πρῶτον εἰς τὸν *φύσει περιορισμένον* ἀριθμὸν τῶν χρεῶν τοῦ Ἑλλήνου καὶ δεύτερον εἰς τὴν *τάσιν αὐτοῦ* πρὸς ἀπόκτησιν περιουσίας ἰδίως ἀκινήτου τοιαύτης.

Τόσον μάλιστα ἀνεπτυγμένα παρίστανται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν αἱ οικονομικαὶ αὐταὶ στιγμαί, ὥστε πολλάκις φθάνουσιν εἰς ὑπερβασίας, αἵτινες χρωματίζουσι τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἀρνητικῶς, συντελοῦσαι κυρίως εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς φυσικῆς ἰσχύος τοῦ ἀτόμου.

Ἐκτὸς ὁμως τῆς ἀμέσου μειώσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου δέον νὰ ὑπολογισωμεν καὶ μίαν σπουδαίαν μείωσιν αὐτοῦ ἡμέσως ἐπερχομένην λόγῳ *μειώσεως* τ. ἔ. ἐνὸς ἑτέρου συντελεστοῦ τῆς οικονομικῆς προόδου, τῆς *ἐργασίας*. Τὸ οικονομικὸν τοῦτο μειονέκτημα τῆς μεταναστεύσεως εἶνε κατὰ τοσοῦτον σπουδαιότερον, καθ' ὅσον τὰ μεταναστεύοντα ἄτομα προέρχονται κυρίως ἐκ τοῦ ἱκανοῦ πρὸς ἐργασίαν πληθυσμοῦ. Γενικῶς παρατηρήθη ὅτι 78 ο/ο ἐπὶ τῶν μεταναστευόντων εἶνε ἡλικίας 15-40 ἐτῶν, 13 ο/ο ἡλικίας 40-60 ἐλάχιστοι δὲ μόνον ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἰδιαίτερος μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης παρατηρούμενον τὸ μεταναστευτικὸν ρεῖμα ἐν Ἑλλάδι παρουσιάζει τὴν *ἐξῆς κίνησιν*.

Ἐπαρχία	Μεταναστεύοντες ἐκ τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ.
Ἀρκαδία . . .	35 ο/ο
Ἀργολιδοκορινθία . . .	23 ο/ο
Λακωνία . . .	37 ο/ο
Ἀχαΐστῆς	13 ο/ο
Μεσσηνία	23 ο/ο

Εἰς τὴν μείωσιν ταύτην τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἀπεδόθη ἀδικαιολογητῶς ἐξαιρετικὴ σημασία. *Ἀντιθέτως παρατηρῶ* ὅτι εἰς τὸ γεγονός τοῦτο δὲν πρέπει νὰ καταλογισθῇ μία τόσον μεγάλη βαρύτης. 1ον) Διότι ἡ Ἑλλάς λόγῳ τῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς ἦν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βασιλείου ἀδιακόπως ἠκολούθει, οὐδόλως ἐπέτρεπεν, οὐδὲ πόρρωθεν ἄφινε νὰ ἀναφανῇ ἡ πιθανότης περὶ μιᾶς μορφώσεως καὶ καλλιέργειας τῶν παραγόντων ἐκείνων οἵτινες θὰ συνέτεινον εἰς τὸ νὰ μεταβάλλωσι τὸ γεγονός τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς ἀξίαν οικονομικὴν, χρησιμεύουσαν τ. ἔ. ὡς ἐλατήριον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικῆς ἱκανότητος τῆς χώρας. 2ον) δὲ διότι *ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς στατιστικῆς* τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, *ἡ παραγωγικὴ πρόοδος* τῆς χώρας ὄχι μόνον ἀνεκόπη ἀλλὰ τοῦναντίον *ηδύνηθη* καθ' ὅτι εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποδημησάντων ἀνδρῶν ἐπενέβησαν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐγκαταλειφθέντων κτημάτων αἱ γυναῖκες, ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ μετανάστευσις ἐπέδρασεν ὀφελίμως καθότι ἐσυνείθισε τὸν φύσει ἄργον θῆλυ πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ δὴ ὄχι μόνον εἰς τὴν χειρωνακτικὴν τοιαύτην ἀλλ' ἐν γένει καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν ἄλλων, σοβαρωτέρων καὶ λεπτοτέρων ὑποθέσεων.

Βον) ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΨΕΩΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

1ον) Ἀπὸ ἀπόψεως **ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ** τοῦ κράτους εἶνε δῆλον, ὅτι ἡ μετανάστευσις ὡς ἐκτοπιζουσα τὰς παραγωγικάς καὶ κατὰ συνέπειαν τὰς στρατευσίμους μονάδας ἐνὸς κρατικοῦ ὄργανισμοῦ, ἀποτελεῖ ἐξασθένησιν τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος, λαμβανομένου ἐπὶ πλέον ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ μεταναστεύοντες ἀνήκουσιν εἰς τὰς πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἱκανὰς τάξεις καὶ ὅτι συνεπῶς ὁ διὰ τῆς ἀποδημίας τῶν ἀνδρῶν ἀκρωτηριασμός τῆς ἀναπαραγωγικῆς δυάδος ἐπιτείνει τὴν ἐξασθένησιν ταύτην, ἐπεκτείνων τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἰσχὴν αὐτῆς καὶ περὶ τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Βεβαίως πολλοὶ ἐκ τῶν μεταναστῶν λόγῳ τῆς τελειοποιήσεως καὶ τῆς εὐθηνίας τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας πολλάκις ἐπανήλθον καὶ ἀνενέωσαν τὰ συζυγικά αὐτῶν καθήκοντα, τοῦτο ὁμως ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐν γένει νοσηρᾶς καταστάσεως ἔσχεν, γενικῶς δὲ παρατηρήθη μία μείωσις τόσον τῶν γάμων ὅσῳ καὶ τῶν γεννήσεων ἐν Ἑλλάδι.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιστρατεύσεις πολλοὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων ἔσπευσαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, οἱ περισσότεροι ὁμως τούτων ἔμειναν εἰς αὐτὴν κωφοὶ κατὰ τοῦτο δὲ αἱ ἐπιστρατεύσεις αὐταὶ συνέτεινον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐνός οἰκειότερου συνδέσμου τοῦ μετανάστου πρὸς τὴν ἐπιδημικὴν χώραν καὶ ἀναλόγως εἰς μίαν χαλάρωσιν τῆς διαθέσεως πρὸς καλιννότησιν

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ οἰκιακῆς οἰκονομίας τοῦ Κράτους τ. ἔ. ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως παρατηροῦμεν ὅτι τὸ κράτος λόγω τῆς ἀποδημίας τῶν παραγωγικῶν τάξεων ἐστερηθῆναι προσόδων διὰ τῆς φορολογίας τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ αὐξήσῃ τοὺς ταμειντικούς αὐτοῦ πόρους, εἰς ἀντιτάθμισμα δὲ τῆς ἀπώλειας ταύτης δὲν πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἰκανοποιηθῆναι διὰ μιᾶς φορολογίας εἴτε ἀμέσου (ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων) εἴτε ἐμμέσου (ὑπὸ οἰανδήποτε μορφῆν) καθὼς τὸ χρῆμα εἶνε λίαν εὐαίσθητον, εὐθὺς δὲ ὡς ἤθελε συναντήσῃ τὸ παραμικρὸν ἐμπόδιον, θὰ ὑπερβῆται ἀθρόως καὶ ὀριστικῶς.

2ον) Ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς μορφώσεως καὶ ἀγωγῆς ἢ μετανάστευσις ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐξαιρετικὰ ὀφελίμος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ άτομον βαπτισθὲν εἰς τὰ νόματα ἐνὸς ἀνωτέρου πολιτισμοῦ ἔλαβε μίαν ἀνωτέραν ἐν γένει μόρφωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἐπίσης σπουδαῖον συντελεστὴν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐνὸς τόπου καὶ διὰ τῆς ἡμῶν τῶν νοτίων, ἀπέκτησε τὸ ὄργανωτικὸν πνεῦμα τῶν βορείων πολιτισμῶν καὶ τὴν τεχνικὴν ἰκανότητα ἢς τόσον ἔχομεν ἀνάγκην ἐν Ἑλλάδι λόγω τῆς ἑλλείψεως εἰδικῶν τεχνικῶν σχολῶν, τόσον διὰ τὸν καταρτισμὸν ὅσον καὶ διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς τεχνικῆς μορφώσεως τοῦ ἐργάτου.

Ἄτυχῶς ὅμως δεῖν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ξένου πολιτισμοῦ δὲν ἔχον ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνος διὰ πολλοὺς λόγους συνοψιζομένους εἰς τὰς ἐξῆς τρεῖς σπουδαίας παρατηρήσεις. 1ον) Λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ μεταναστεύοντες ὄντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναλφάβητοι ἀδυνατοῦσι κατὰ κανὸνα νὰ παρακολουθήσωσιν ἐν ἀνώτερον πολιτισμῶν, πολιτισμῶν μάλιστα πόλεως, ὃν ἀποτόμῳ ἀντιμετωπίζουσιν οἱ ἀτυχεῖς ἀγρόται τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἢ ἀπότομος κατὰπτωσις δὲν εἶνε δυνατόν νὰ υποβοηθήσῃ τὴν ἀφομοιωτικὴν δύναμιν τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ 2ον) Εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνεπτυγμένον πνεῦμα τοῦ παροικισμοῦ, ὅπερ ἐμποδίζει τὸν Ἑλληνα νὰ ἐρχεται εἰς συγγὸν συγχρωτισμὸν πρὸς τὸν ξένον πολιτισμὸν. 3ον) δὲ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μεταναστεῖται ἢ σχολοῦνται εἰς ἔργα μακρὰν τῶν πόλεων ἐτελοῦμενα (κατασκευὴν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἰδίως) ἢ εἰς ἔργα εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον κοινωνικῆς ἀξιοπρεπείας εὐρισκόμενα πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει τὴν μέχρις αὐτῶν κάθοδον τῆς ἐκπολιτιστικῆς χρυσαιλίδος.

Κυρίως ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς καὶ ὑγιεινῆς δεῖν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ μετανάστευσις ὑπῆρξεν ὀλεθρία διὰ τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἡ ἔμφυτος τάσις τοῦ Ἑλληνος ἦν ἀνωτέρου ἀνεφερον πρὸς κοινωνικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀνόδοις ἰδίᾳ αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν τοῦ εἰσοδηματίου καὶ ὁ ἐπίσης φύσει λίαν ἐλαστικὸς κύκλος τῶν χρειῶν αὐτοῦ ὃν δύναται νὰ κατιβιβᾷσῃ μέχρι τοῦ ἐλαχίστου ὅριου τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἀπλήν συντήρησιν τῆς ζωῆς ἀναγκαίων προσβληθεῖσαι ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ μιᾶς λίαν χαρακτηριστικῆς ἐπιδημίας, τὸν πυρετὸν τοῦ χρυσοῦ, ὑπερέβησαν τὰ ὄρια τῆς λογικῆς οἰκονομίας καὶ ἐφθασαν εἰς ὑπερβολὰς αἵτινες ἔχον χειρίστα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ὑγείας μεταναστευσάντων πληθυσμῶν. Ἡ χειρίστη τροφὴ καὶ ὁ ἐν στενωπῶν χώρῳ πυκνότητος συνοικισμὸς ὑπῆρξεν αἱ σοβαρότεροι ἐκδηλώσεις τοῦ ἀποθησαυρωτικοῦ πάθους. Ἐνεκεν τῶν κακῶν τούτων βιωτικῶν συνθηκῶν, πλείστοι ἀσθένειαι ἐνεφανίσθησαν μεταξύ αὐτῶν, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ φυματίωσις, ἥτις λόγω τῆς ἐν κοινῷ συμβιώσεως καὶ τῆς μεγάλης ἀκαθαρσίας εὐρον εὐρύτατον στάδιον δράσεως.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπίσης κοινωνικῆς ἠθικῆς ἢ ζωῆ τῆς πόλεως ὑπῆρξεν ὀλεθρία καθ' ὅτι ἀπεκάλυψε καὶ ἀνέπτυξεν διὰ ἐκείναι τὰ ἀνήθικα ἐνοστικὰ, ὀργὰς καὶ πάθη, ἅτινα ὁ ἥρεμος καὶ ἀπομονωτικὸς βίος τῆς ἐξοχῆς συγκε-

καλυμμένα καὶ ἀνεκδήλωτα διετήρει. Γενικώτερον περὶ τῆς καταστάσεως ταύτης, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἐπισήμων προξενικῶν ἐκθέσεων, εἰς τὸ BULLETIN d' ORIENT (1909), ἐπραγματεύθη ὁ καθηγητὴς κ. Ἀνδρεάδης.

Γον. ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ

Ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως ἐξεταζομένη ἢ μετανάστευσις μόνον ζημίας εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸν μεταναστεύοντα λαόν. Κατὰ κανόνα τὰ μεταναστεύοντα πλήθη ὄταν ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐξακολουθῆν ἢ ἐν τῇ ξένῃ παραμονῇ τῶν καὶ ὀλίγων κατ' ὀλίγον εἰσέρχονται εἰς σφαῖρας νέων οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἰσχυρότερον ἐκείνων ἅτινα ἐγκατέλειψαν ἐν τῇ γενετέρᾳ αὐτῶν χώρα, ἀποβάλλουσι τὴν ἰδέαν τῆς παλινοστήσεως καὶ ἀποκόπτουσι σὺν τῷ χρόνῳ πάντα σύνδεσμον μετὰ τῆς προτέρας αὐτῶν πατρίδος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἀρχεται ἐνεργοῦσα ἐπ' αὐτῶν ἰσχυρότερον ἢ ἀφομοιωτικὴ δύναμις τῆς περιβαλλούσης αὐτοὺς ἐθνότητος. Τὰ κυριώτερα συμπτώματα τῆς ἀποβολῆς τῆς ἰδέας πρὸς παλινοστήσιν εἶνε ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐθνικότητος καὶ ὁ σχηματισμὸς οἰκογενείας ἐν τῇ ἐπιδημικῇ χώρᾳ. Ἡ πρόοδος τῆς ἀφομοιωτικῆς αὐτῶν τάσεως τῆς περιβαλλούσης ἐθνότητος ἐνεργοῦσης ἐπὶ τῆς πιεζομένης ἐθνότητος ἐξαρτᾶται 1ον ἐκ τῆς ἰδιαίτερας ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀτόμου, ἡλικίας, ἐντάσεως καὶ μεγέθους τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ συμφερόντων, συνδέσμων πρὸς τὴν γενέτειραν, προδιαθέσεις διὰ τὸν πολιτισμὸν τῆς περιβαλλούσης ἐθνότητος, σωβινιστικῶν ἢ κοσμοπολιτικῶν αὐτοῦ ἀντιλήψεων, μορφώσεως αὐτοῦ ἐν γένει καὶ 2ον ἐκ τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς κατὰ τῆς ἀφομοιώσεως ἀντιδραστικῆς ἰκανότητος τῆς πιεζομένης ἐθνότητος ὡς ὄργανισμοῦ. Ἡ ἀντοχὴ ὅμως τῆς πιεζομένης ἐθνότητος δὲν παριστᾷ τὴν αὐτὴν ἐντασιν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἀφομοιωτικῆς ἰκανότητος τῆς πιεζούσης ἐθνότητος αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς διαφορᾶς, ἥτις εὐρίσκεται μεταξύ τῶν ἐθνικῶν χαρακτήρων τῶν εἰς ἐπαφὴν ἐρχομένων λαῶν. Ὅσον ἢ διαφορὰ αὕτη εἶνε μεγαλειτέρα τόσον ἢ ἀφομοιωτικὴ διαδικασία δυσχεροτέρα παρίσταται τούναντίον ὅσον αὕτη μικροτέρα, ὅσον τ. ἔ. οἱ ἐθνικοὶ χαρακτήρες συγγενέστεροι, τόσον ἢ συγχώνευσις ταχύτερον ἐπιτελεῖται.

Οἱ Ἕλληνες ἀνέκαθεν χάρις εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἰδιαίτερον αὐτῶν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα καὶ τὸν ἀνώτερον αὐτῶν ἀρχαῖον πολιτισμὸν ἔχον πάντοτε μίαν ἰσχυροτάτην ἀντοχὴν κατὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος. Τόση μάλιστα ἦτο ἡ ἀντίδρασις ἰσχυρά, ὥστε κατὰ κανόνα ὅπου δῆποτε καὶ ἂν εὐρέθῃ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἕτερα ἐθνικὰ στοιχεῖα κατάρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ πάντοτε τὸν ἴδιον αὐτοῦ χαρακτήρα. Ἔστω καὶ ἂν τοῦτο τὴν μειονεκτικὴν θέσιν τοῦ πιεζομένου κατεῖχεν. Σήμερον ἐν τούτοις ἀπολέσαμεν κατὰ μέγα μέρος τόσον τὴν ἀφομοιωτικὴν ἡμῶν δύναμιν ὅσον καὶ τὴν ἀντιδραστικὴν ἡμῶν ἰκανότητα. Ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν μείωσιν ταύτην τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν χαρακτήρος αἱ ἐθνικαὶ μας ἀπώλειαι δὲν ὑπῆρξαν μεγάλαι. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην διαφορὰν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ χαρακτήρος τῆς χώρας πρὸς ἣν ἢ ἑλληνικῆς μετανάστευσις ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν φύσιν μεγάλην διαφορὰν τοῦ νοτίου πρὸς τὸν βόρειον πολιτισμὸν. Ἐάν συναπῶς ἢ μετανάστευσις ἤθελε στραφῆ πρὸς χώραν συγγενῆ χαρακτήρα καὶ συγγενῆ πολιτισμὸν πρὸς τὸν ἡμέτερον ἔχουσαν ἔ. π. τὴν Ἰταλίαν αἱ ἐθνικαὶ ἡμῶν ζημίαι, ἠθελον ἀνέλθῃ εἰς μίαν πολὺ μεγαλιτέραν κλίμακα. Ἐνεκεν τούτου τοῦ λόγου ἢ ἀφομοιωτικῆς ἰκανότητος τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἔθνους δὲν ὑπῆρξεν τόσον ἀποτελεσματικὴ προκειμένου περὶ ἐθνοτήτων νοτίων ἔχουσιν πολιτισμὸν καὶ χαρακτήρα, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐπὶ ἐθνοτήτων βόρειων ἔχουσιν πολιτισμὸν ἐνήργησεν ἀστραπιαίως. Οὕτω

ἐ. π. ἐκ τῶν 5 ἑκατομμυρίων γερμανῶν οἵτινες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν οὐδὲ εἰς κατώρθωσὲν νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐθνικότητά του. Μίαν ἔτι μεγαλειότεραν ἀντίδρασιν συνήνησεν ἡ ἀφομοιωτικὴ δύναμις τοῦ ἀμερικανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅταν οὗτος ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ λαῶν ἀνηκόντων οὐχὶ πλέον ἐπὶ διαφορητικῶν ἐθνικοτήτων, ἀλλ' εἰς διαφορῶν φυλάς, καθ' ὅτι μεταξὺ τῶν φυλῶν ὑφίσταται μία ἔμφυτος ἀντιπάθεια κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρα. Κατὰ ταῦτα παρακολουθοῦντες διὰ τῆς στατιστικῆς τὴν κίνησιν τῶν διαφορῶν ἐθνοτήτων ἐν Ἀμερικῇ παρατηροῦμεν ὅτι ἐκ τῶν διαφορῶν ἀποδημικῶν λαῶν.

80	ο ο	Ἰαπωνῶν	διατηροῦσι τὴν ἐθνικότητά των
61	ο ο	Πολωνῶν	> > > >
57	ο ο	Ἑλλήνες	> > > >
53	ο ο	Οὐγγροὶ	> > > >

Οἰοῦντι ὡς διαμαρτυρία καὶ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἰσχυρᾶς νοσταλγίας τῶν νοτιῶν λαῶν ἐντὸς τοῦ βορείου περιβάλλοντος ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τοῦ παροικισμοῦ ὅπερ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Ἰταλῶν καὶ Ἰσπανῶν ἀνεπτύχθη. Ἀτυχῶς κατὰ τὴν ἀντίψιν μου τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ παροικισμοῦ ὅπερ ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζεται ὡς ἀντίδοτον καὶ προκύργιον κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῆς ἀφομοιωτικῆς τάσεως τῆς ξένης ἐθνότητος ἐν τέλει, ὄχι μόνον ὡς ἀλυσίτελές ἀντιφάρμακον ἀποδεικνύεται ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀποδεικνύει ἀντιθέτως, ὅτι ἀποτελεῖ μέσον συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως ζημιῶν τῆς μεταναστευτικῆς χώρας. Βεβαίως ἡ παροικία ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πολιτικουμένης ἐθνότητος ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως ὅτι δὲν ἐπιβάλλονται κατ' αὐτῆς δραστικά μέτρα, περιορίζοντα τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὡς ἐπ. π. ἢ ἐν Αἰγύπτῳ ἐλ-

ληνικὴ παροικία, ἥτις ὄχι μόνον δὲν καταστᾶται ἀλλὰ τοῦναντίον κατώρθωσε νὰ ἐξελιχθῇ κατὰ τρόπον ἀποικιστικόν. Τοιαύτης ὁμως τύχης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξιωθῆ καὶ ἡ ἐν Ἀμερικῇ παροικία τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν καθ' ὅτι αὕτη εὑρίσκετο ἐν χώρῳ κατ' ἐξοχὴν ὁργανωμένῃ, ἀκούσῃ συστηματικὴν ἀφομοιωτικὴν πολιτικὴν. Λόγω ἰδίᾳ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσέως ὁ ἐξαμερικανισμὸς τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὅταν μάλιστα ἡ μήτηρ τυγχάνει νὰ εἶναι ἀμερικανίς, εἶνε ἀσφαλέστατος. Ἐν τοιαύτῃ συννεπῶς περιπτώσει ἐνῶ ὁ παροικισμὸς ἐνηργητικῶς καὶ προστατευτικῶς ἐπὶ τῆς πρώτης γενεᾶς ἐπενήργησεν ἐν τῇ δευτέρῃ γενεᾷ εὑρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ ἀπολύτῳ νὰ προφυλάξῃ τὰ μέλη αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀφομοιωτικῆς πολιτικῆς, ἥτις τείνει εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ κυριωτέρου συντελεστοῦ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἐνὸς λαοῦ, τῆς γλώσσης. Εἶναι συνεπῶς δῆλον ὅτι ὁ παροικισμὸς λόγῳ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπροφυλαξίας, ἣν ἀναπτύσσει κατὰ τὸ δεύτερον αὐτοῦ στάδιον, μόνον θρηνητικὰς ὑπηρεσίας προσφέρει εἰς τὴν ἐθνότητα ἣν ἀντιπροσωπεύει, δυνάμεθα δὲ ἀδιστάκτως νὰ εἴπωμεν ὅτι μᾶλλον ὡς προσηλυτιστικὸν καὶ προπαγανδιστικὸν μέσον ὑπὲρ τῆς ξένης ἐθνότητος κυρίως ὑφίσταται χρησιμεῦον εἰς τὸ νὰ διασκεδάξῃ τὴν νοσταλγίαν καὶ νὰ στραγγαλίξῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν διάθεσιν πρὸς ἐπιστροφὴν, ἐνῶ ἐν τέλει ὀλόκληρος ὁ ὁργανισμὸς εἶνε ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένος νὰ ἀπορροφηθῇ ἀπνευστί ὑπὸ τῆς ἀφομοιωτικῆς χοάνης τῆς πολιτοκοῦσης ἐθνότητος. Παρ' ὅλας τὰς αἰσιοδοξίας, αἵτινες ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου ἐστηρίχθησαν, ὁ παροικισμὸς οὐδὲν ἄλλο πράγματι ὑπῆρξεν ἢ λύγνος, οἰκτρὸν τέλος παρασκευάζων εἰς τὰς ἀμοίρους χρυσαλίδας τοῦ σκότους.

(Ἀκολουθεῖ)